

Anton Jeršinović:

S. Gregorčičeva „Oljki“ — kantata.

(O priliki koncertov „Glasbene matice“.)

Minilo je 32 let, kar je Simon Gregorčič, tedaj kaplan v Rifenbergu, zložil odo „Oljki“. Pesnik — idealist, ki pa je bil že okusil bridki sad spoznanja, je ubral v tej pesmi strune miru in tolažbe, ki jih je njegovo srce toliko iskalo in želelo. In utešil se je s poezijo, kakor se uteši bolnik z zdravilnim lekom. V nekem pismu iz one dobe toži svojemu prijatelju Gruntarju: „Neizrečene bolečine trpim; v verzih in pesmih dajem duška tem svojim bolečinam, vanje izlivam svoje srce“. Če veljajo te pesnikove besede za njegove druge tedaj nastale pesmi, veljajo tembolj za njegovo veličastno „Oljki“. — Hitro so našle Gregorčičeve pesnitve odmev v slovenskem ljudstvu, mahoma so se razglasile in priljubile. Mladina se jih je s pristrčnim veseljem učila na pamet, jih recitirala in deklamirala, nekatere so že tudi dobile napeve. Nedved je z izredno globokim občutenjem in visokim zanosom l. 1883. uglasbil njegovo „Nazaj v planinski raj“, ki je bila poleg Foersterjeve „Ljubici“ malodane dve desetletji stalna točka na vzporedu vsake večje slovenske koncertne prireditve. In to je bilo najboljše, kar smo tedaj imeli. — Nenadoma, komaj da se dobro zavemo, pa se pojavi v naši glasbeni literaturi mogočen napredek, tolik, kakor izvestno ne v nobeni drugi panogi našega kulturnega razvoja. Mladi skladatelji, prepojeni svežega duha in modernega muzikalnega razumevanja, stopajo na dan „Novi akordi“ in „Glasbena matica“ v svojih izdajah jim odpirajo svoje predale, produkcija je čimdalje večja, boljša, izrazitejša.

K tem mladim skladateljem prištevam tudi — če že ne po letih, pač pa po duhu, občutku in muzikalnem razumevanju — skladatelja Gregorčičeve „Oljki“, p. Hugolina Sattnerja. Prištevam ga pa tem rajši, ker ga poleg velike nadarjenosti diči še druga lepa lastnost, neumorna delavnost in trudaljubivost. Komaj sta potekli dve leti, kar nam je podaril prvi slovenski oratorij „Assumptio“; oni slavnostni dnevi nam so še vsem v dobrem spominu. Toda Sattner, hrepeneč vedno više, je ob proizvajanju svojega prvega velikega dela že nosil v svojem srcu osnutek za drugo, če mogoče še lepše in boljše delo: sklenil je muzikalno upodobiti Gregorčičevo „Oljki“. Ni mu bilo mar ne truda ne učenja; kot redovnik mirno in tiho

živeč svojemu poklicu posveti ves svoj prosti čas glasbi. Dve leti brez prestanka. Sad tega neumornega dela smo imeli priliko uživati v treh koncertih »Glasbene matice« 22., 23. in 26. marca.

Sattnerjeva skladba je zložena za tri soliste (sopran, alt in bas), mešani zbor in orkester; razdeljena pa je v tri velike stavke.

Prvi stavek. Orkestralni idilični uvod nas popelje v južne kraje, kjer raste v vinskem bregu oljkovo drevo. Prisrčno ga pozdravi kmalu nato zbor in solisti; saj je simbol miru, ki

oznanja novo nam življenje.

Naivno-ljubko slika ženski zbor rajanje ptičev na oljkovem drevesu:

in glasno v vejah žvrgoli,
meneč, da svet se že mladi.

Zdi se, da pesnik ves zamaknjen gleda ta prizor. Ptički skakljajo po vejicah — orkester s trilčki v violinah, flavtah in čelih izraža njih veselo žgolenje. Le nekaj taktov je to, a vrlo lepih, tem lepših, ker kontrastirajo s prejšnjimi pozdravi. Ženski zbor poje s počasnejšim izrazom, kakor da bi se bil nekam zamislil. Pa oljka vzbudi spomine na vesoljni potop. Izvirno in izrazito izraža moški zbor vprašanje:

Kdaj ta brezbrežna voda splahne?

Krepak je ta zbor in energičen, takisto instrumentacija. Odgovor daje altovski solospjev:

O ne, dih božji toplo dahne,
in voda gine, pada, sahne.

Ta alt-arija spada k najbolj občutenim delom prvega stavka. Kljuvanje in pikanje je v fagotu in klarinetih, kakor v pevskem glasu izvrstno pogojeno. Sklepni stavek

To vejo z oljčnega drevesa,

ki pripravlja na mir in spravo med Bogom in ljudmi po potopu, je živ, izrazit in tematično efektno izveden, ob koncu mogočno stopnjevan.

Drugi stavek pričinja z orkestralno predigro, ki izraža cerkveno razpoloženje na oljčno nedeljo. Kmalu se oglasijo v orkestru mogočnejši akordi v pozavnah menjajoč se z lesnimi inštrumenti in godali, izražajoč prihod in vrvenje ljudstva, ki prihaja na cvetno nedeljo k maši. V kromatični skali je izraženo, kako trdo stopa kmečko ljudstvo s podkovanimi čevlji s hribov navzdol proti cerkvi. Z vstopom mešanega zbora:

Glej prišla oljna je nedelja,
In polne srčnega veselja
Vrvijo trume v božji hram

se izraža veselo razpoloženje ljudstva na cvetno nedeljo. Polni akordi
zadone iz zbora pri besedah

svetišče zdi se oljkov gaj.

S to idejo stopi skladatelj v cerkev. Zato je na tem mestu tudi vpleten
1) latinski koral, ki se poje na cvetno nedeljo pri blagoslavljanju oljk.
Če se ta koral sliši prav tiho in iz daljave, tedaj dobro služi za
slikanje razpoloženja; če se pa sliši premogočno, se mi zdi, da
raztrga pesnitev. Primerno bi bilo, da bi se ta koral ob neprestanem,
prav nežnem in tihem spremljevanju orkestra na odru slišal le kot
ilustracija v cerkvi; tedaj ne bi motil, temveč dvignil. Sopranski spev

Skoz okna solnce božji lije

ima v posameznostih svoje lepote, a je v instrumentaciji manj hval-
ležno postavljen, tako da pride glas težje do veljave. V baritonskem
spevu blagoslavja potem duhovnik oljke. Solistovski tercet ljubez-
njivo in iskreno izraža zadovoljnost in veselje kmetiča, upajočega
obilne žetve. Pristna, neprisiljena invencija vpliva blagodejno. Ob
koncu

o, srečni kmetje, srečna vas!

pa se že oglasi iz daljave grom, črni oblaki prihrume, vihar preti.
V mogočnem kontrastu k ljubeznivosti terceta se sedaj izraža bo-
jazen, da nevihta uniči žetev. Muzikalno je vihar izrazito učinkujoče
označen v orkestru, vendar ni razpleten na široko, kar je prav, ker
bi sicer motil vodilno pesnikovo misel.

Altovskemu glasu Sattner rad podaje najlepša čutila. Tako
je zopet altovski spev pred selsko kočico s svojo iskreno melodijo
in najtoplejšim izrazom eno najlepših mest cele skladbe:

Glasno ihteč,
k Bogu moleč.

V basovskem samospevu vzame hišni gospodar oljno vejico in jo
zažge, dočim pred hišico klečeči molijo. Akordi postajajo čimdalje
milejši, harfa izraža, kako se vije dim proti nebu, vse se umiri,
namesto toče se vlije blagodejen dež na polja. Na vse izviren
način je izražen dež v orkestru. Samospev in temu sledeči mešani
zbor,

O, da bi ti, mladika mila,
nevihto tudi vtolažila

postaja, početkom mil, vedno izrazitejši in po svoji invenciji proti koncu naravnost grandiozen. Ta zbor s svojim stopnjevanjem iz miline v mogočnost dosega vsekakor največji učinek skladbe.

Tretji stavek nam predstavlja pesnika na mrtvaškem odru. Orkester igra umerjeno žalobno koračnico. Za njim pa basovski solist med zamolklim igranjem orkestra s temnim glasom recitira:

Pred duhom vidim nizko sobo
a v sobi blede sveč svitlobo.

Koral „lux aeterna“, ki ga poje zbor, bi bil brez škode lahko izostal, kvečjemu bi ga bilo peti za odrom. Resnoba situacije ob mrtvaškem odru je muzikalično prav modero izražena.

Sklepni zbor

Oj, bratje, ko se to zgodi

učinkuje najbolj v svojem tolažilnem izrazu. Ni tu ne joka ne žalosti. Smrt pomiri in ublaži strasti. Prehod v večni mir. Tja, kjer ni tuge in boja! Končana pot! Glasba konča mogočno, v znamenju miru in sprave — večnega, nebeškega veselja.

* * *

Povdariti sem hotel na nekaterih vzgledih, kako prav je storil Sattner, da se je v svoji muzikalni koncepciji docela prilagodil ideji, ki je izražena v Gregorčičevi pesmi. Le tako je delo moglo uspeti in le tako je tudi popolnoma uspelo. Umetnikova misel se je strnila s pesnikovo, in nastal je dovršen umotvor.

Ivan Albreht:

Sestanek.

Skrivnostna pesem drhti ti v smehu oči,
pomladi lepota zasanjana v njih živi
in sreča, ki sanja srce jo do srede neba,
radost, ki jo duša le v željah pozna.

Dve skriti solzi v teh tvojih očeh,
dva svetla bisera v mojih dlaneh —
trenotek je večnost poljubil.

Polagoma v noč se zagrinja mrak,
v drhtenju nama zastaja korak —
in z večnostjo sen se je združil.

— • — • — • —